

Goed beheer vergt geduld

Tot voor kort werden vooral verwoede pogingen gedaan om de kustlijn te fixeren. De laatste jaren is het denken over de kust echter veranderd. 'Dynamiek', 'flexibiliteit' en 'veerkracht' zijn de nieuwe toverwoorden in het Nederlandse kustbeleid. Bij nadere beschouwing blijkt echter dat onder de noemer 'dynamisch kustbeheer' een aantal zeer verschillende ideeën schuil gaan.

RIENTS DIJKSTRA*

Rijkswaterstaat en het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ) gebruiken de term 'dynamisch kustbeheer' voor de methode van zandsuppletie als middel om het zandverlies langs de Nederlandse kust tegen te gaan en de achteruitgang van strand en duinenrij te bestrijden. Traditioneel werd de Nederlandse duinenkust tegen afslag en wegspoeling beschermd door plaatsing van golfbrekers op het strand. Deze methode bleek de laatste decennia echter niet afdoende. De afslag van strand en duinen verliep in steeds hoger tempo. In 1990 besloot het Parlement dat verdere teruggang voorkomen moest worden. Sindsdien worden stranden en duinen op peil gehouden door eventuele zandtekorten simpelweg weer op te spuiten. Dit kan op verschillende manieren gebeuren. Meestal is er één schip (de sleehopperzuiger) dat zijn ruimen vult met zand van de bodem van de Noordzee. Dit zand wordt vervolgens gestort onder een ander schip dat voor de kust voor anker ligt. Van daaruit wordt het zand via pijpleidingen op het strand gepompt. Een moderne variant hierop is de 'punaise'. Op plaatsen waar zeer regelmatig suppletie nodig is wordt een vast opzuig- en pomp-apparaat neergezet, zodat er niet permanent een pompschip voor de kust hoeft te liggen. De voordelen van de suppletiemethode zijn duidelijk: er komt een einde aan het steeds verder terugwij-

ken van de kust, en de flexibiliteit is groter dan bij een verharde kust of een dijk. Dit zou belangrijk kunnen zijn wanneer de zeespiegel gaat stijgen. Bovendien blijft het traditionele uiterlijk en het natuurlijke karakter van de duinen behouden. Een nadeel is dat men er niet in lijkt te slagen de afkalving van de 'vooroever' iets verder van het strand, te stoppen.

KRITIEK

Een belangrijke observatie met betrekking tot de suppletie-methode is dat de termen 'dynamiek' en 'veerkracht' hier betrekking hebben op de suppleties die worden aangepast aan de invloed van de natuur. Het produkt van die inspanningen -de resulterende kustlijn- is statisch: de positie van kustlijn op de landkaart wordt gefixeerd. Een aantal ideeën voor kustbeheer die op dit moment geopperd of ontplooid worden kent een heel ander soort dynamiek: ligging en vorm van de kustlijn worden veranderd. Niet alleen ligt er een flink aantal ideeën en plannen voor uitbreidingen van het

niet de oplossing voor de erosieproblemen. Op de Internetpagina stelt men: "Het wordt steeds duidelijker dat de Hollandse kust fragiel en eentonig is, en niet bepaald veerkrachtig en duurzaam genoemd kan worden. Door de consequente handhaving van de kustlijn is de kust juist star en kwetsbaar geworden. Aan de steeds steiler wordende vooroever wordt weinig gedaan. Op de lange termijn zijn structurele ingrepen ter versterking van dit fragiele kuststelsel onvermijdelijk. Het huidige beleid van 'dynamisch handhaven van de kustlijn' wordt hiermee ter discussie gesteld: het begrip dynamisch wordt niet waargemaakt".

EILAND

Als alternatief stelt het Waterloopkundig Laboratorium het eiland voor. Zo'n eiland kan een rol vervullen in de verdediging en zelfs uitbouw van de Nederlandse kust door voor een deltamodel te kiezen: stabiele holle kustbogen 'opgehangen' aan vooruitgeschoven hoofden. De kust vanaf Calais tot Texel wordt geken-

Kerf in aanbouw. Foto: J.W. H Nieuwenhuis

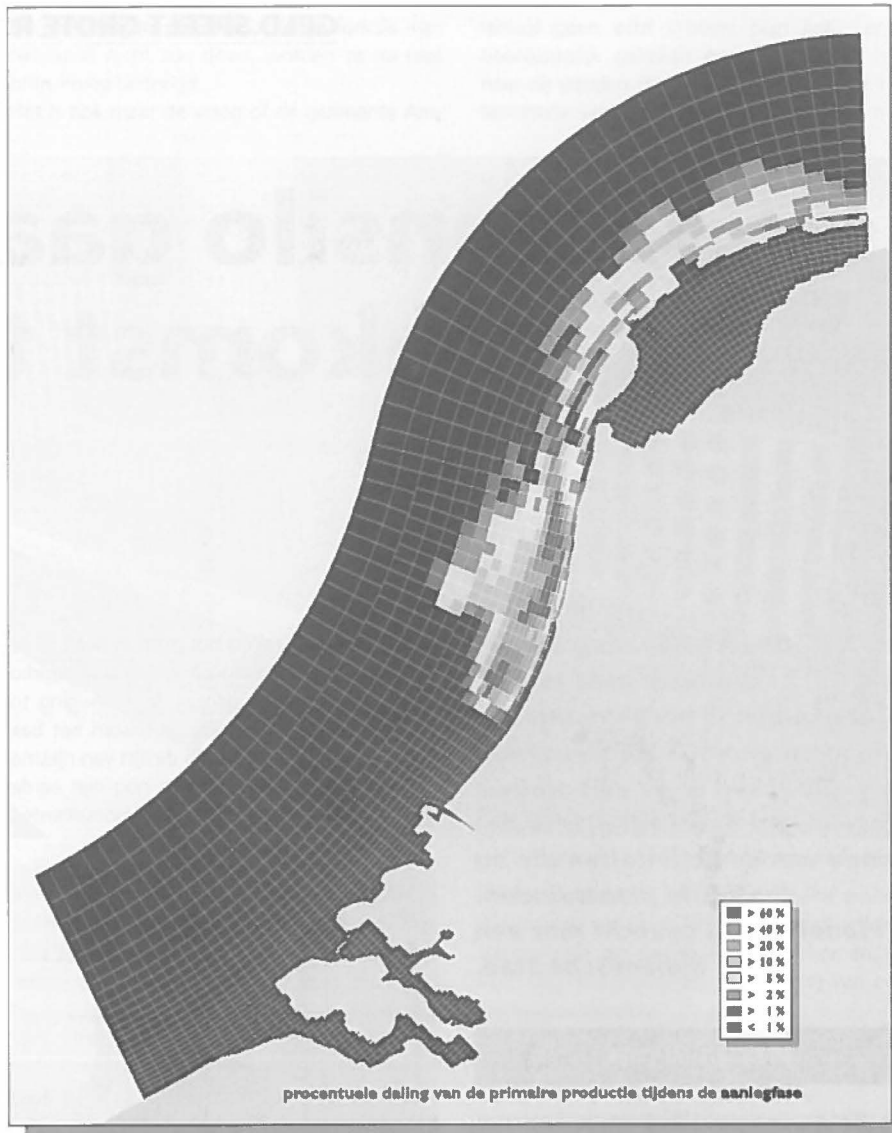
land en/of het creëren van eilanden voor de kust, tegelijkertijd worden er op andere plaatsen initiatieven ontwikkeld die juist zijn gebaseerd op het dóórbreken van de eerste duinenrij, waardoor de zee weer landinwaarts kan komen, om op die manier nieuwe natuurgebieden in de voorste duinpannen te laten ontstaan. Het Waterloopkundig laboratorium te Delft maakte onlangs een plan wereldkundig dat in de media vooral werd gepresenteerd als een bijdrage aan de discussie over de tweede nationale luchthaven. "Maar", zo stelt Ron Thieman van het Waterloopkundig Laboratorium, "die luchthaven is niet de essentie van het plan". Die essentie ligt in de onderliggende visie op de verdediging van de Nederlandse kust. Volgens het Waterloopkundig Laboratorium is zandsuppletie in ieder geval

merkt door holle kustbogen tussen 'hoofden': uitstulpingen aan de kust die zijn gevormd door marine sedimenten zoals de Texelhoogte, of door riviersediment zoals de Rijn-Maasdelta. Langs de Hollandse kust ontwikkelde zich ongeveer drieduizend jaar geleden zo'n tijdelijk hoofd, de delta van de Oude Rijn. Deze groeiende acht kilometer zeewaarts tot hij twee kilometer van de huidige kustlijn bij Katwijk uit-

kwam. Deze geologische analogie inspireerde het Waterloopkundig Laboratorium tot het 'Deltamodel'. Een eiland voor de Hollandse kust kan de functie van 'hoofd' voor zo'n delta vervullen. Zo ontstaat een ophangpunt voor een holle kustboog tussen de Maasvlakte en het nieuwe eiland, en tussen het eiland en de Marsdiep-delta. Op deze wijze zou de verdere versteiling van de kustoever op natuurlijke wijze worden voorkomen. De aanleg van zo'n Delta is echter zeer ingrijpend. Als eerste, omkeerbare, stap tot de vorming van een Deltamodel zouden daarom zogeheten 'strandhaken' aangelegd kunnen worden. Zo'n strandhaak ontstaat door het op betrekkelijk kleine schaal vooruitleggen van de kustlijn. Het zandtransport langs de Hollandse kust is zodanig dat volstaan kan worden met de aanleg van één zuidelijke boog, waardoor aan de kust ten noordzijde een reeks van zandplaten ontstaat. Tussen de strandhaak en de bestaande kust ontstaat dan een baai, die zich zal ontwikkelen tot een 'intergetijdegebied'. Dit zou de overgang land-zee verbreden en van een rijkere natuur voorzien. In dat opzicht past dit idee goed in de voorstellen van het Wereldnatuurfonds om via vergroting van de 'zout-zoet gradiënten' langs de kust meer (bio-) diversiteit te creëren. Bij aanleg van een (luchthaven)eiland zouden twee strandhaken nodig zijn om erosie verderop lang de kust te voorkomen.

ANDERE VORM

Een geheel andere vorm van kustbeheer of -ontwikkeling vinden we bij projecten als 'de Kerf' tussen Schoorl en Bergen. Ook hier is het idee een meer dynamische en veerkrachtige kust te realiseren. De invulling is echter radicaal omgekeerd: de buitenste duinrij is doorgestoken, waardoor de zee enkele malen per jaar de kans krijgt om de achterliggende duinvallen te overspoelen. Ook hier zou door menging van zoute en zoete milieus een interessante natuur met een hogere biodiversiteit moeten ontstaan. Friso de Zeeuw is gedeputeerde Milieu en Water bij de provincie Noord Holland en lid van het Provinciaal Overleg Orgaan voor de Kust: "We moeten ons losmaken van het beginsel van de vaste kustlijn, de kust is op het moment letterlijk en figuurlijk in beweging. Veiligheid is daarbij overigens wel een eerste voorwaarde. Vooral die veiligheid leeft erg onder de bevolking, en dat is ook begrijpelijk gezien de Nederlandse traditie van vechten tegen het water en de zee die altijd probeert om je moeizaam verworven landje weer op te slokken". Daarmee komen we bij de vraag wat de samenhang tussen al deze plannen is. Wat gebeurt er met een 'Kerf' als er twintig kilometer verder een 'strandhaak' wordt neergelegd, waardoor voor de ingang van de Kerf een moddervlakte ontstaat? Verliest de Kerf zijn functie dan weer? Wat opvalt is dat er een flink aantal instanties is dat zich met de kust en de daarvoor liggende zee bemoeit, en dat al deze instellingen, ondanks de oppervlakkige overeenkomst door het gebruik van termen als

Bron: Waterloopkundig laboratorium

dynamisch, veerkrachtig en flexibel, zeer verschillende ideeën hebben over invulling en beheer van de kust. De indruk ontstaat zelfs dat men soms nauwelijks op de hoogte is van elkaars plannen, en dat men al helemaal niet weet hoe deze plannen elkaar op de lange termijn zullen beïnvloeden als ze worden gerealiseerd.

VOORZICHTIGHEID

Enige voorzichtigheid lijkt daarom op zijn plaats. Of, zoals ir. G. Blom, Directeur Generaal van Rijkswaterstaat stelde op het congres *Kiezen voor kustlokaties* dat op 26 juni jongstleden werd gehouden: "Duurzaam kustbeheer vergt een lange termijnbenadering. Kennis van kustprocessen is daarvoor een voorwaarde. In de loop van de tijd hebben we die kennis aanzienlijk vergroot, maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat we in de kustmorfologie en -ecologie nog geregeld voor verrassingen worden geplaatst".

Een expertisebureau als het Waterloopkundig Laboratorium kan heel goed doorrekenen welke processen zich in de directe nabijheid van een eiland of strandhaak zullen afspeelen. Met

de gevolgen op lange termijn en over grotere afstanden (bijvoorbeeld in de Waddenzee of de Duitse bocht) ligt dat echter veel moeilijker. Het gaat hier om buitengewoon complexe systemen, waarvan de lange termijn-ontwikkelingen ook met computermodellen nauwelijks zijn te voorspellen. Michel Langedijk van de Werkgroep Noordzee: "je weet nooit precies wat er gebeurt. Het is nauwelijks te voorspellen wat er gebeurt met voedsel- en zandtransport en met het biologisch transport; gevolgen kunnen gunstig, maar ook ongunstig zijn.

In Nederland bestaat er daarom zoiets als het voorzorgsbeginsel. Het gaat er vooral om de juiste snelheid te kiezen. Neem bijvoorbeeld de Oosterschelddedam. Rijkswaterstaat stelt zelf dat het honderd jaar zal duren voordat het systeem in de Oosterschelde tot rust is gekomen. Ook de Waddenzee heeft zich eigenlijk nog maar net gestabiliseerd na de aanleg van de afsluitdijk". Enige terughoudendheid en wat meer samenwerking zouden geen kwaad kunnen.

*Redactie AGORA